

Att namnet *Vidbjörn* i U 524 skrives utan »tilläggsvokal», talar icke emot att inskrifterna ha utförts av samme ristare. I U 579 förekommer nämligen ordet *brøðr* skrivet både **barupar** och **brypr**, vilket visar, att ristaren har kunnat analysera ljuden bättre än den förra skrivningen ger intryck av.

I Norrtälje, sålunda mellan Penningby och Hårdnacka, stod tidigare runstenen U 530, som av Rhezelius' teckning i *Monumenta Uplandica* och i R 550 att döma visar påfallande överensstämmelser med U 524 och U 579. Också den inskriften ger ett par exempel på vokalinskott: **hulmfastar** (nom.) och **burut**. Även om det naturligtvis är farligt att med utgångspunkt endast från en teckning uttala sig om ristaren, torde man kunna säga, att sannolikheten talar för att också denna sten har ristats av Vidbjörn. Se vidare U 530 och S. B. F. Jansson, a. a. s. 65 f.

580. Hårdnacka by, Estuna sn.

Pl. 132.

Litteratur: Holger Öberg, Skrivelse 18/11 1941 (ATA); S. B. F. Jansson, Rapport 7/s 1944 (ATA).

Äldre avbildning: Öberg, foto 1941 (ATA).

Två fragment av en runsten (A, B) påträffades år 1941 i en stenmur, som delvis kringgärdar lägenheten Sjöstugan i Hårdnacka by. Fyndet rapporterades och beskrevs av H. Öberg 1941. I samma stenmur fann B. Einerstam år 1944 ytterligare ett stycke (C), som innehöll 9 runor. Dessa visade sig tillhöra samma inskrift. De tre delarna ligga nu i Sjöstugans trädgård.

Rödgrå granit. Fragmentet A: 0,56×0,24 m.; B: 0,42×0,39 m.; C: 0,68×0,68 m. Det bevarade av ristningen är djupt och tydligt hugget.

Inskrift:

... raistu : stain : pina : aiftir : suain : sun : s ...

... raistu stæin þenna æftir Svæin, sun sinn.

»... reste denna sten efter Sven, sin son.»

Till läsningen: På fragmentet A stå runorna 1—6, på fragmentet B stå runorna 7—13 och 23—30 och på det år 1944 funna stycket (C) runorna 14—22.

581. Nånö, Estuna sn.

Pl. 133.

Litteratur: L 622. J. Rhezelius, *Monumenta Uplandica* (F c 6), s. 77 (tryckt i UFT h. 32, 1915—1917, s. 41), R 550, nr 27; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 113; F. V. Radloff, *Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län* 2 (1805), s. 134; R. Dybeck, *Berättelse för år 1871* (ATA), Runa (fol.) h. 1, s. 73; UFT h. 2 (1872), s. 20; E. Brate, *Anteckningar* 1915 (ATA), *Svenska runristare* (1925), s. 123.

Äldre avbildningar: Rhezelius, teckning (i *Monumenta Uplandica* och R 550); Brate, foto 1915 (ATA).

Stenen står 1 100 m. ÖNÖ om skälet mellan vägen Norrtälje—Estuna k:a och vägen till Uddboö, 7 m. S om den senare. Lägenheten Anneberg ligger 75 m. SSV om stenen, och 4 m. S om stenen står en dragonstuga. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Norrtelge».

Enligt Rhezelius' *Monumenta Uplandica* stod stenen »Östan N. Nån i en Sued wid ett torp wender sig nor». I R 550 anger Rhezelius platsen: »I een Swedh widh Nåni Torp.» Vid sidan av sin teckning antecknar han följande: »Denne Runsten är aldeles förbränder, så att man ingen

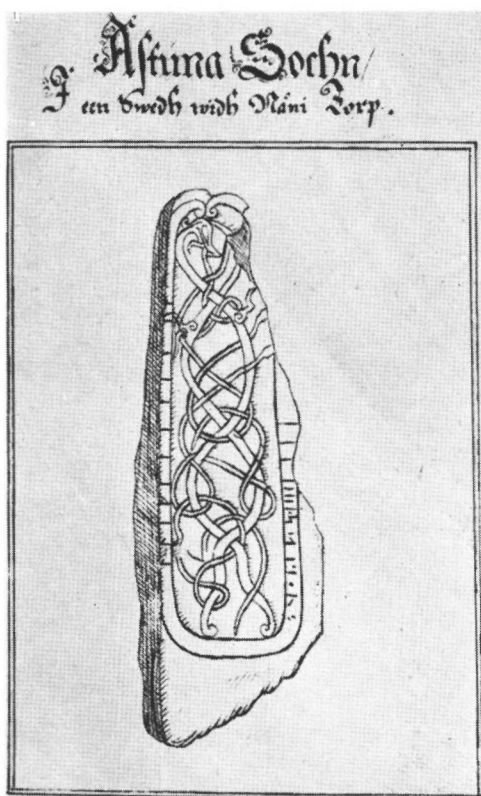

Fig. 312. U 581. Nänö, Estuna sn.
Efter teckning av Rhezelius i R 550.

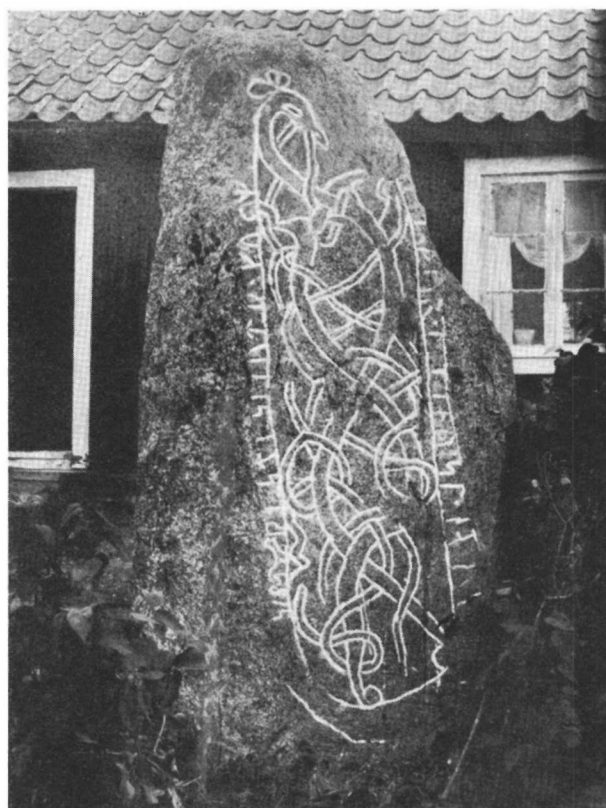

Fig. 313. U 581. Nänö, Estuna sn.
Efter foto av Brate.

Rättelse af honom hafwa kan. Och hafwer went sigh norr, ligger nu omkull i en Sweedh, om honom hafwer man ingen sagu eller relation.» O. Celsius återger Rhezelius' uppgifter, och Radloff antecknar endast: »I Nänö skog har äfven funnits en Runsten.» L 622: »Vid ett torp. Runorna dels bortslagna, dels utnötta.» I *Runa* (fol.) för år 1872 skriver Dybeck, att en stor runsten står vid »Norr Nänö ... vid byns f. d. dragontorp ... Han skall för icke länge sedan blifvit, på föranstaltande af en fru, ditförd från ett annat ställe på egorna — kanske Nänö skog; Radloff, II, 134 — och rest utanför stugudörren, hvarmed hustrun i torpet sade sig vara högst missbelåten, 'all den stund han spökar alldeles obegripli'. Ristningen är i det närmaste förstörd, troligen förbränd. Några afbrutna slingor och tre runor äro allt hvad som återstår. Nänöstenen var redan på Resenii(!) tid (1630-talet) 'förbränd'. Knappt är han dock förväxlad med Baut. 250, hvilken på Radloffs tid ock var oläslig, samt nu fåfängt sökes.»¹ I sin »Berättelse för år 1871» omtalar Dybeck, att han i Estuna socken besåg »den präktige, å nyo reste, stenen å Nänö egor (Liljegren 622), hvilken eger i behåll åtskilliga slingor, men blott tre runor.»

Ljusgrå granit. Höjd 2 m., bredd 0,74 m. Ristningslinjerna äro relativt grunda och osäkert huggna. Redan Rhezelius antecknar, att stenen är »mechta oiempn».

Brate undersökte ristningen 1915, och han är den förste, som har lyckats att i den finna en begriplig innebörd. Detta har varit ett mödosamt arbete, vilket framgår av hans anteckningar till sin läsning. Hans möda har emellertid med all sannolikhet varit fåfång. En närmare undersökning visar nämligen, att den som har ristat Nänöstenen icke har kunnat runor och icke har behärskat runristarnas konst. Nänöstenens ornamentik ger nämligen vid handen, att dess ristare har

¹ Se ovan s. 460, not 1.

sökt utföra en runsten efter mönster av de gamla runristningarna, utan att närmare känna till runstensstilen.

För fullständighetens skull och för att också den uppfattningen, som räknar Nånöstenen som en »vanlig» runristning, skall komma till orda, återges här Brates undersökningsprotokoll och hans foto (fig. 313) från år 1915:

»Runstens mitt är betäckt av konstigt flätade slingor. Överst sitter ett ormhuvud med treflikig kam, från vilket utom ormens kropp två smärre slingor utgå. Denna orm slutar med en knorr nedtill t. h. På motsvarande ställe t. v. finnes en knorr, som avslutar en annan ormkropp, vars avslutning upptill dock icke är klar; dels slutar den upptill t. v. omkring 30 cm under det först nämnda ormhuvudet med en knorr, som sträcker sig in på runslingan, dels utgår från densamma vid samma höjd på stenens mitt en gren, som sträcker sig till högra kanten och äger en avslutning, vars natur icke säkert kan bestämmas. En mängd små slingor äro sammanflätade med dessa, men deras lopp kan blott delvis klart angivas. Runorna stå i en slinga, som omsluter mittytans ornering, men på vänstra sidan saknas dess övre linie och kan blott delvis förmodas. Inskriften börjar nedtill t. v. med namnet **sibi**, som dock är mycket ovisst, det följande verbet **risti** är säkrare. Av ordet 'sten' synes blott **s** och två stavar med bortslagen topp. Ordet 'efter' tyckes vara säkert **utr**, dock är högra bistaven av **t** mycket svag. Den avlidnes namn **kuma** är rätt klart, blott att av **a** endast 1 cm nedifrån finnes. Den högra sidans runor äro ännu ovissare men ristarens namn **usl** jämförelsevis säkert.» Enligt Brates mening kan inskriften sålunda ha varit: **sibi risti sin utr · kuma fapur isin usl eauk**, vilket skulle betyda: »Sibbe reste stenen efter Gumme, sin fader. Osel högg.»

Det ristarnamn, som Brate tycker sig kunna urskilja på Nånöstenen, är eljest okänt. I *Svenska runristare* upptager Brate ristaren *Osl* som n:r 65.

Redan Brates redogörelse för ornamentik och inskrift väcker ju misstanken, att Nånöstenen är en relativt sent utförd efterbildning. En granskning av originalet lämnar ett starkt stöd för en sådan misstanke. Av allt att döma är inskriften utförd vid en tid, då konsten att rista runstenar sedan länge fallit i glömska. Linjerna äro grunt och påfallande osäkert huggna. Ornamentiken är genomgående oredig, och de runliknande tecknen ge ingen begriplig mening. Det måste tyvärr sägas, att Brates läsning och »tolkning», som framställes med försiktighet, är högst missvisande. Den eljest okände runristaren *Osl* torde tryggt kunna avföras ur diskussionen.

582. Söderby-Karls kyrka.

Litteratur: B 246, L 623. J. Bureus, F a 6, s. 147 n:r 243 (Bureus' egen uppteckning), s. 187 n:r 110 (Rhezeliuss), F a 5 n:r 371, F a 10:2 n:r 69 c, F a 1 s. 84; J. Rhezelius, *Monumenta Uplandica* (F c 6), s. 69, 71, 73 (tryckt i UFT h. 32, 1915—17, s. 35), R 550 n:r 24; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, *Monumenta* 3, bl. 69; N. Celsius (resp. Laurentius Sepelius), *Roslagia* (1721), s. 41; O. Celsius, *Svenska runstenar* (F m 60) 1, s. 110, 394; N. R. Brocman, *Sagan om Ingvar Widtfarne* (1762), s. 201 f.; F. V. Radloff, *Beskrifning öfver norra delen af Stockholms län* 2 (1805), s. 147; *Kyrkoinventarium 1829* (ATA); UFT h. 2 (1872), s. 72; S. B. F. Jansson, *Runinskrifter i Norrtäljetrakten* (i: *Norrtäljetrakten under forntiden*, 1945), s. 61 f.

Avbildningar: Bureus, teckning (i F a 10:2), kopparstick (i F f 6 n:r 153); Rhezelius, teckning (i *Monumenta Uplandica* och i R 550); P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 246).

Runstenen, som länge har varit försvunnen, stod enligt Bureus (F a 6) »på Söderby Kyrkogård för ky. d.» [d. v. s. framför kyrkdörren]. I »Runahäfd» (F a 10:2) finnes på teckningen uppgiften: »På Söderby Kyrkogård liggandes»; stenen avritades »den 19 Aug 1638». — J. Rhezelius lämnar i *Monumenta Uplandica* följande upplysning om stenen: »På Kyrkogården vid K dören ligger denne Runsteen klaar Styl. 23 oct.» I R 550 uppgär han, att runstenen finnes »Å Kyrkogårdhen gent mot Wapenhusdören». I *Ransakningarna* finnes följande uppgift: »Uppå